

JUHÁSZ DEZSŐ

Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK (Eötvös Loránd University, Faculty of Humanities, Budapest, Hungary)

A NYITRA-VIDÉK NYELVJÁRÁSAI TÉRBEN ÉS IDŐBEN. ERŐVONALAK ÉS VÁLTOZÁSI TENDENCIÁK

A mai magyar nyelvjárások anyaországi változási tendenciáit zömmel a köznyelvhez való igazodás erői határozzák meg. Az utóbbi néhány évtized magyar és nemzetközi dialektológiájában jelentős irányzattá fejlődött a szociolingvisztikai alapú, a társadalmi változásokra is reflektáló szinkrón (jelenre koncentráló) nyelvi változásvizsgálat. Ugyanakkor a többdimenziós, határokon átívelő nyelvföldrajzi kutatások (pl. a nyíregyházi dialektológiai műhely hármas – magyar, román, ukrán – határ menti munkálatai) világosan megmutatták, hogy más ütemű és részben más jellegű változások zajlanak a magyarországi és a határon túli nyelvjárásokban, még akkor is, ha azonos dialektális régióhoz tartoznak.

Előadásomban a nyitrai élőnyelvi műhely – mindenekelőtt Sándor Anna – friss tudományos eredményeire támaszkodva azt vizsgálom, hogy a Nyitra-vidéki nyelvjárás csoportok mint a hagyományos népnyelv és népi kultúra megjelenítői milyen főbb nyelvjárás-történeti változások közepette jutottak mai állapotukba, és milyen irányban haladnak tovább. Hipotézisem szerint a korábban domináns nyelvjárásközi hatások prioritását átveszi a regionális köznyelvi, illetőleg köznyelvi hatás, és jelentős nyomokat hagy a nyelvjárások struktúráján a szlovakizáció, a nyelvi dominancia megváltozása is. A jelzett tendenciák azonban más ütemben zajlanak az északi (perem)területeken, mint az erősebb magyar közösségeket felmutató déli(bb) nyelvjárásokban. Vizsgálatom legfőbb forrása a Nyitra-vidéki magyar nyelvjárások atlasza lesz (Sándor Anna, Kalligram Könyvkiadó, Pozsony, 2004).